

APSTIPRINĀTS
ar Varakļānu novada domes
27.06.2024 sēdes lēmumu Nr.8.25

**Varakļānu novada pašvaldības
Bērnu tiesību aizsardzības programma
2024. – 2025.gadam**

Varakļānos

2024

SATURS

Ievads.....	3
1. Izglītības nodrošinājums pašvaldībā.....	6
2. Brīvā laika pavadīšanas iespējas	8
3. Pašvaldības atbalsts ģimenēm ar bērniem	10
3.1. Pilnvērtīgu dzīves apstākļu nodrošinājums	10
3.2. Labvēlīgas sociālās vides nodrošinājums.....	14
3.3. Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības augt ģimeniskā vidē	15
4. Speciālistu, bērnu, vecāku izglītošana par bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem	17
5. Veselības aprūpes pieejamība.....	19

Ievads

Apvienoto Nāciju Organizācijas 1989.gada 20.novembra Konvencijas par bērna tiesībām (turpmāk – ANO bērnu tiesību konvencija) 2.pantā noteikts, ka dalībvalstis respektē un nodrošina visas šajā konvencijā paredzētās tiesības ikvienam bērnam, uz kuru attiecas to jurisdikcija, bez jebkādas diskriminācijas un neatkarīgi no bērna, viņa vecāku vai aizbildņu rases, ādas krāsas, dzimuma, valodas, reliģiskās piederības, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās, etniskās vai sociālās izcelsmes, mantiskā stāvokļa, veselības stāvokļa un dzimšanas apstākļiem vai jebkādiem citiem apstākļiem.¹

Latvija, pievienojoties ANO bērnu tiesību konvencijai 1992.gada 14.maijā, atzina ANO bērnu tiesību konvencijā noteiktās bērna tiesības un nepieciešamību tās aizsargāt, vienlaikus atzīstot, ka bērna tiesībām ir svarīga pozīcija sabiedrībā. Tādējādi tika uzsākta savā ziņā cīņa par cilvēktiesību nodrošināšanu katram un visiem Latvijā dzīvojošajiem bērniem. Atbilstoši ANO bērnu tiesību konvencijas 44.panta 1.punktam dalībvalstis apņemas ar Apvienoto Nāciju Organizācijas ģenerālsēkretāra starpniecību iesniegt komitejai ziņojumus par pasākumiem, ko tās veikušas konvencijā atzīto tiesību īstenošanā, un par panākumiem šo tiesību ievērošanā divu gadu laikā pēc šīs konvencijas stāšanās spēkā attiecīgajā dalībvalstī un vēlāk ik pēc pieciem gadiem.

Pēdējo ziņojumu Latvija iesniegusi ANO Bērnu tiesību komitejai 2016.gadā, uz ko saņemti ANO Bērnu tiesību komitejas noslēguma apsvērumi. Atzinīgi tiek novērtētas Latvijas veiktās darbības normatīvā regulējuma ieviešanā un grozīšanā bērnu tiesību aizsardzības jomā, pievienošanās starptautiskajam tiesiskajam regulējumam bērnu tiesību aizsardzības jomā, kā arī Latvijas īstenotie institucionālie un politikas pasākumi u.c.,² taču vienlaikus tiek norādīts uz trūkumiem, kas Latvijas valstij ir jānodrošina, tostarp Latvijai mudina izstrādāt visaptverošu politiku un pamatnostādnes, lai īstenotu visas Konvencijā noteiktās tiesības, nodrošināt bērnu aizsardzību no vardarbības, sekmēt ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu nonākšanu ģimeniskā vidē, nodrošināt bērnu ar invaliditāti tiesības, nodrošināt, ka bērniem lauku apvidos ir piekļuve apmierinošas kvalitātes veselības aprūpes un izglītības iestādēm u.c.

Šobrīd Latvija ir veikusi virkni darbību, lai uzlabotu bērnu tiesību aizsardzības sistēmu valstī, izstrādājot politikas plānošanas dokumentus nacionālajā līmenī, paredzot veicamās darbības dažādām ar bērnu tiesību aizsardzību saistītām institūcijām, veicot grozījumus normatīvajos aktos, tādejādi veicinot bērnu tiesību aizsardzības sistēmas uzlabošanu valstī.

---

¹ Bērnu tiesību konvencija. Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis Nr.237 (5297), 28.11.2014.

² Noslēguma apsvērumi par Latvijas trešo līdz piekto periodisko ziņojumu. 2016. Pieejams: <https://www.lm.gov.lv/lv/zinojums-par-ano-1989gada-konvencijas-par-berna-tiesibam-izpildi>

Nacionālajā līmenī augstākajā vidējā termiņa attīstības plānošanas dokumentā Nacionālās attīstības plānā 2021. – 2027.gadam (turpmāk – NAP2027)³ kā viena no prioritātēm norādīta “Stipras ģimenes, veseli un aktīvi cilvēki” - cilvēka fiziskais un emocionālais veselības stāvoklis un sociālā atbalsta pasākumu kopums, kas atbilst katra cilvēka vajadzībām. Priekšnosacījums ilgākam, iekļaujošākam un aktīvākam mūžam, kas arī ietekmē dzimstību - cilvēku vēlmes un iespējas laist pasaulē atvases. Minētās prioritātes īstenošanai būtiski ir:

- 1) dzimstība un atbalsts ģimenēm;
- 2) veselīgs dzīvesveids;
- 3) veselības aprūpe;
- 4) sociālā iekļaušana.

Savukārt, politikas plānošanas dokuments “Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādnes 2022. – 2027.gadam”⁴ (turpmāk – pamatnostādnes) ir viens no nozīmīgākajiem politikas plānošanas dokumentiem bērnu tiesību aizsardzības jomā nacionālajā līmenī. Pamatnostādnes nodrošina NAP2027 prioritātēs noteikto rīcības virzienu un uzdevumu īstenošanu bērnu, jaunatnes un ģimenes politikas jomā. Minētā dokumenta projektā kā virsmērķis norādīts bērniem, jauniešiem un ģimenēm atbalstoša sabiedrība, kas veicina ģimeņu labklājību, veselīgu attīstību, vienlīdzīgas iespējas un nabadzības un sociālās atstumtības risku mazināšanu bērniem, jauniešiem un ģimenēm, kā arī agrīnās intervences attīstība valsts kopīgai izaugsmei. Pamatnostādņu virsmērķim ir pakārtoti četri mērķi:

- 1) sekmēt bērnu un jauniešu drošību, attīstību, psiholoģisko un emocionālo labklājību;
- 2) vienlīdzīgas iespējas īpaši atbalstāmo bērnu un jauniešu grupām;
- 3) jauniešu attīstība, dzīves kvalitātes uzlabošana un līdzdalības stiprināšana;
- 4) tautas ataudze Latvijā.

Pašvaldību likuma 4.panta pirmās daļas 11.punktā noteikts, ka viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir īstenot bērnu un aizgādībā esošo personu tiesību un interešu aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Bērnu tiesību aizsardzības likuma 66.panta pirmajā daļā noteikts, ka pašvaldība analizē stāvokli bērna tiesību ievērošanas jomā, izstrādā un īsteno bērna tiesību aizsardzības programmu pašvaldības administratīvajā teritorijā.⁵ Līdz ar to, Varakļānu novada pašvaldība (turpmāk – Pašvaldība) izstrādā bērnu tiesību aizsardzības programmu.

Bērnu tiesību aizsardzības programmas 2024. – 2025.gadam mērķis ir bērnu tiesību aizsardzības īstenošana pašvaldības administratīvajā teritorijā, nodrošinot bērnu drošību,

---

³ Nacionālās attīstības plāns 2021. – 2027.gadam. 2020. Pieejams: <https://pkc.gov.lv/lv/nap2027>

⁴ Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādnes 2022. – 2027.gadam. Projekts. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/Of3187f2-7c1a-485f-bb9a-e7df5acc65c5#

⁵ Bērnu tiesību aizsardzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, 08.07.1998.

attīstību, labklājību, tiesības uz ģimenisku vidi, atbalstu ģimenēm ar bērniem, bērnu, vecāku, speciālistu izglītošanu.

Ņemot vērā nacionālajā līmenī noteiktos mērķus un rīcības virzienus bērnu tiesību aizsardzības jomā un Pašvaldības Bērnu tiesību aizsardzības programmas 2024.-2025.gadam mērķi, pašvaldība izvirzījusi trīs rīcības virzienus:

- 1) Izglītības nodrošinājums pašvaldībā, brīvā laika pavadīšanas iespējas;**
- 2) Pašvaldības atbalsts ģimenēm ar bērniem;**
- 3) Speciālistu, bērnu, vecāku izglītošana par bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem;**
- 4) Veselības aprūpes pieejamība.**

Izstrādājot Bērnu tiesību aizsardzības programmu 2024. – 2025.gadam, ņemta vērā pašvaldības faktiskā situācija, pieejamie resursi un administratīvās teritorijas iekļaušana Madonas novadā ar 2025.gada pašvaldību vēlēšanām.

1. Izglītības nodrošinājums pašvaldībā

Varakļānu novada teritorijā ietilpst Varakļānu pilsēta un 2 pagasti, tai skaitā 3 ciemi. Attālums no tālākā ciema līdz skolai ir 17 km, novada teritorijā tiek nodrošināti skolēnu pārvadājumi.

Pirmsskolas izglītības iestāde atrodas Varakļānos. 2022./2023.m.g. izglītības iestādi apmeklēja vidēji 120 bērni, divās izglītības programmās:

pirmsskolas izglītības programma (kods 01011111);

speciālā izglītības programma izglītojamajiem ar jaukta tipa attīstības traucējumiem (01015611).

Izglītības iestādes darbības pamatmērķi un prioritātes ir rosināt bērnu EKO vidē gūt pieredzi par sevi, citiem, apkārtējo pasauli, lai iekļautos dzīves mainīgajos apstākļos.

Izglītības iestādes vīzija par izglītojamo – saliedēta darbinieku komanda, kas sadarbībā ar vecākiem sagatavo izglītojamo skolai – rosinot, izzinot, darbojoties drošā vidē.

Bērncentrētas prioritātes, domājot par izglītojamā personību - mērķtiecīgi organizēts mācību un audzināšanas process, kas vērstas uz cieņu un lojalitāti pret valsti: veidot priekšstatu par galvenajām morālām un estētiskām vērtībām, atbalstot pozitīvo uzvedību.

Sadarbojoties ar vecākiem un pašvaldību, apzināti akcentēt bērna izglītošanu mācību jomās jau no agrīna vecuma, veicināt bērna izpratni par ģimeni kā īpašu vērtību, veicināt bērnu, kopā ar vecākiem piedalīties un darboties labdarībā.

Novada teritorijā ir viena vispārīzglītojošā skola - Varakļānu vidusskola, kas ir Varakļānu novada pašvaldības dibināta izglītības iestāde, kura īsteno vispārējās pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības programmas.

Pārejas periodā uz kompetenču izglītību skolā tiek īstenotas trīs izglītības programmas: pamatizglītības programma (kods 21011111);

speciālās pamatizglītības programma izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem (kods 21015811);

vispārējās vidējās izglītības programma (ar kompetenču pieeju, kods 31016011).

Izglītojamo skaits izglītības iestādē – 262, Varakļānu novadā deklarētie – 210 izglītojamie, citos novados – 52 izglītojamie.

Izglītības iestāde piedāvā darboties 24 interešu izglītības programmās kultūrizglītības, vides un sporta jomā.

Sadarbībā ar LR Aizsardzības ministrijas Jaunsardzes centru skola piedāvā jaunsargu apmācības programmu.

2023. mācību gadā skolas saimi papildinājis kupls skolēnu skaits no kaimiņu novadiem, kā arī mācību procesā iesaistīti un atbalstīti ukraiņu skolēni.

2023. mācību gadā pirmo reizi centralizētos eksāmenus kārtoja 9. klases skolēni latviešu valodā, matemātikā un angļu valodā, kā arī starpdisciplināro darbu dabaszinībās.

Vidusskolas posmā 11.klases skolēni kārtoja centralizētos eksāmenus optimālajā līmenī latviešu valodā, matemātikā un angļu valodā, 12.klases skolēni pirmo reizi kārtoja eksāmenus augstākajā līmenī latviešu valodā, matemātikā, angļu valodā un fizikā.

Varakļānu vidusskolas absolventi kopumā CE nokārtojuši veiksmīgi.

<i>11.,12. klase</i>	<i>Varakļānu vidusskolā</i>	<i>Valstī</i>
Angļu valoda AL	53,6%	65,3%
Angļu valoda OL	73,4%	63,0%
Fizika AL	35,8%	43,7%
Latviešu valoda OL	67,7%	53,8%
Latviešu valoda AL	69,6%	56,0%
Matemātika AL	47,8%	59,9%
Matemātika OL	41,6%	35,1%

<i>9. klase</i>	<i>Varakļānu vidusskolā</i>	<i>Valstī</i>
Angļu valoda	71,7%	66,1%
Latviešu valoda	66,3%	58,1%
Matemātika	59,8%	50,5%

Izvērtējot skolēnu sekmes, redzam, ka 25% skolēnu ir mācījušies augstā un optimālā līmenī, 70 % - pietiekošā līmenī, bet I semestra vērtējumos daļai izglītojamo ir arī nepietiekami vērtējumi. Skolas vidējais vērtējums -6.57 balles.

Augsti mācību sasniegumi ir digitālajā dizainā, dizainā un tehnoloģijās, vizuālajā mākslā, vācu valodā, inženierzinībās, bet problēmas sagādā eksaktie priekšmeti-bioloģija, ķīmija, dabaszinības, matemātika.

Erudīcija, izziņas prasmes, iedziļināšanās mācību vielā, plašs redzesloks, vēlme apgūt vairāk nekā paredzēts mācību programmā raksturo mūsu olimpiāžu dalībniekus. Pirmajā pusgadā bijām labākie angļu valodas, krievu valodas, bioloģijas, vēstures un ķīmijas olimpiādēs. Arī otrajā pusgadā skolēnu rezultāti iepriecina, jo iegūtas daudzas godalgotas vietas fizikā, latviešu valodā un literatūrā, matemātikā, ģeogrāfijā.

Lepojamies ar mūsu jauniešiem, kā arī vēlam, lai skolā iegūtais ir pamats nākotnes interesēm, vaļaspriekam vai profesijai. Ar panākumiem skolēni piedalījušies radošo darbu konkursos, iegūstot godalgotas vietas un kā balvu kopā ar skolotāju braucienu uz Eiropas Parlamentu. Panākumi izcīnīti dažādos jaunsardzes pasākumos, gūstot iespēju soļot Latvijas Valsts dibināšanas parādē Rīgā. Radošie 11.un 12.kl. jaunieši, piedaloties Samsung rīkotajā konkursā, iekļuva 5 labāko komandu vidū valstī un piedalījās Baltijas valstu konkursā, kurā 12.kl. komanda ar savu radošo ieceri ieguva 3.vietu.

Skolā darbojas Jauniešu pašpārvalde un Jauniešu dome, kuras sniedz idejas un organizē aktivitātes. Pašvaldībā tiek nodrošinātas iespējas veikt brīvprātīgo darbu.

Var secināt, ka lielākā daļa no 45 vidusskolēniem pierāda sevi ne tikai mācību jomā, bet ir atvērti jaunām idejām, aktīvi sporto un izmanto skolas un Varakļānu novada dotās iespējas atklāt savas spējas un īstenot daudzveidīgas ieceres. Nozīmīgs stimuls ir arī stipendijas, kuras skolēni saņem par sekmīgiem vērtējumiem un kā vienreizējās balvas par īpašiem sasniegumiem.

Varakļānos darbojas profesionālās ievirzes izglītības iestāde - Varakļānu Mūzikas un mākslas skola, kas ir profesionālās ievirzes izglītības mūzikā un mākslā aktīvs realizētājs, kur tiek attīsta bērnu un jauniešu radošumu un konkurētspēju. Skolas pamatmērķi ir rūpēties par mantoto un iegūto kultūras vērtību saglabāšanu, aktualizēšanu, izplatīšanu, daudzveidīgas kultūras vides attīstību pilnvērtīgi iekļaujoties novada un Latvijas kultūras telpā. Skola kā kultūrizglītības centrs novadā, nodrošina profesionālo prasmju un iemaņu apguvi, veido un nostiprina garīgo izaugsmi, piedalās novada kultūras dzīves veidošanā, organizē nozīmīgus kultūras pasākumus novada, Latvijas mērogā, veicina starptautisko sadarbību. Skola sekmē audzēkņu veidošanos par garīgi, fiziski un emocionāli attīstītu, brīvu, atbildīgu, aktīvu un radošu personību, kura apguvusi mākslas un mūzikas pamatus, prot radoši pielietot iegūto pieredzi atbilstoši savām interesēm, spēj turpināt izglītību nākamajā pakāpē un iekļauties Latvijas kultūras dzīvē. 2022./2023. mācību gadā skolā mācījās 121 izglītojamais. Skolā tika apgūtas 9 profesionālās ievirzes izglītības programmas Taustiņinstrumentu spēle - Klavierspēle, Akordeona spēle; Stīgu instrumentu spēle - Vijoles spēle; Pūšaminstrumentu spēle – Flautas spēle, Saksofona spēle, Trompetes spēle; Vokālā mūzika – Kora klase, Sitaminstrumentu spēle, Vizuāli plastiskā māksla. Skolas nākotnes prioritātes - turpināt sadarbību ar Latvijas un ārvalstu mūzikas un mākslas skolām, piedaloties konkursos, organizējot vasaras nometnes, plenērus. Labiekārtot skolas apkārtni, uzlabot skolas materiāli tehnisko bāzi. Turpināt darbu pie Interesu izglītības programmu īstenošanas, piesaistīt Latvijas Kultūrkapitāla fonda līdzekļus, ES fondus un citus projektus. Veicināt aktīvāku sadarbību ar vecākiem, aicinot tos piedalīties skolas dzīves pilnveidošanā.

2. Brīvā laika pavadīšanas iespējas

Varakļānu novadā darbojas jauniešu centrs "Aplis". Jauniešu centram ir struktūrvienība – Atpūtas komplekss, kas atrodas Pils ielā 25a, Varakļāni, LV-4838. Atpūtas komplekss piedāvā baseina, saunas un burbuļvannas pakalpojumu skolēniem mācību procesa ietvaros bez maksas, un citiem apmeklētājiem kā maksas apkalpojumu.

Jauniešu centra darbības mērķis ir nodrošināt brīvā laika saturīgu un lietderīgu pavadīšanu, ar neformālās izglītības metodēm veicināt atbalstu jauniešu iniciatīvām, nodrošināt uz jauniešiem orientētu, plānotu praktisku pasākumu kopuma organizēšanu un piedāvājot iespējas izmantot brīvo laiku lietderīgai jauniešu pilnvērtīgai izaugsmei.

Jauniešu centra uzdevumi ir radīt pulcēšanās vietu jauniešiem attīstību sekmējošu pasākumu īstenošanai; veicināt sadarbību ar izglītības un kultūras iestādēm, pašvaldību, NVO; organizēt dažādus pasākumus, seminārus, lekcijas un apmācības; sekmēt jauniešu līdzdalību jaunatnes organizācijās, jauniešu iniciatīvu grupās un brīvprātīgajā darbā; nodrošināt jauniešiem lietderīga brīvā laika izmantošanas iespējas; nodrošināt piekļuvi jauniešu vajadzībām un interesēm atbilstošai informācijai; veicināt sadarbību starp jauniešu centru un darbā ar jaunatni iesaistītajām personām reģionālā, valsts un starptautiskā mērogā; u.c.

Jauniešu centra funkcijas: centrs plāno, veic un koordinē darbu ar jaunatni pašvaldībā; sagatavo un koordinē jaunatnes lietu aktivitāšu gada plānu; sagatavo, īsteno un piedalās vietējā, valsts un starptautiska mēroga pasākumos, projektos un programmās jaunatnes jomā; veido sadarbību ar sabiedriskajām organizācijām, kas veic darbu ar jaunatni; sniedz atskaiti par Jauniešu centra darbu pašvaldībai, sniedz informāciju citām valsts iestādēm likuma noteiktajā kārtībā.

Jauniešu centrā tiek organizētas meistarklases, apmācības, darbnīcas, filmu vakari, sporta turnīri. Jauniešiem ir iespēja iesaistīties jauniešu domē; projektos – vietējos un starptautiskos; brīvprātīgajā darbā; dažādu pasākumu organizēšanā; iniciatīvu projektos. Apmeklējot Jauniešu centru jauniešiem ir iespēja izmantot galda spēles, sporta inventāru, mūzikas instrumentus, VR brilles, galda tenisu, galda futbolu, novusu, volejbola laukumu, āra sporta inventāru. Jauniešu centru ikdienā vidēji apmeklē 10-25 jaunieši.

Papildus brīvā laika pavadīšanai Varakļānu vidusskolā tiek piedāvātas interešu izglītības programmas sporta, mākslas, kultūras, dabaszinību jomās.

Varakļānu novada kultūras centrā darbojas 16 amatiermākslas kolektīvi, tajā skaitā 5 deju kolektīvi, 2 folkloras kopas, 3 vokālie ansambļi, 2 amatierteātri, 2 moderno deju kolektīvi, koris, kopā 227 dalībnieki.

Pašvaldības mērķis ir nodrošināt jauniešu interešu pārstāvību, kā arī veicināt un koordinēt jauniešu pilntiesīgu līdzdalību sociālajā, politiskajā un kultūras jomā vietējā, valsts un starptautiskā mērogā.

3. Pašvaldības atbalsts ģimenēm ar bērniem

Saskaņā ar Pašvaldību likuma 4.panta 11.punktu⁶ viena no pašvaldības funkcijām ir īstenot bērnu un aizgādībā esošo personu tiesību un interešu aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Savukārt, Bāriņtiesu likuma 4.panta otrajā daļā⁷ norādīts, ka bāriņtiesa prioritāri nodrošina bērna vai aizgādībā esošās personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību. Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 11.panta 2.punktam⁸ pašvaldības viens no uzdevumiem ir sniegt sociālos pakalpojumus vai organizēt to sniegšanu ģimenēm ar bērniem, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi, audžuģimenēm [...]. Līdz ar to, būtiski izvērtēt pašvaldībā esošo situāciju pilnvērtīgas dzīves apstākļu nodrošināšanā, labvēlīgas sociālās vides nodrošināšanā un bērnu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības augt ģimeniskā vidē.

3.1. Pilnvērtīgu dzīves apstākļu nodrošinājums

Pēc Varakļānu novada Sociālā dienesta (turpmāk – sociālais dienests) sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammas (turpmāk – SOPA) datiem secināms, ka pašvaldībā uz 2024. gada 1. maiju ir 30 ģimenes ar bērniem, kuras ir sociālā dienesta klienti un kurām ir nepieciešams sniegt sociālos pakalpojumus un/vai palīdzību.

Sociālais dienests sniedz sekojošus pakalpojumus:

- 1) **asistenta pakalpojums** – tiek piešķirts personai no 5 līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, pamatojoties uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību.⁹

Asistenta pakalpojums ir valsts budžeta apmaksāts, to nodrošina personas deklarētās dzīvesvietas pašvaldības sociālais dienests.

Pēc Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas datiem 2023. gadā bija 14 bērni ar invaliditāti,¹⁰ bet uz 2024. gada 20. jūniju Varakļānu novadā ir 7 bērni ar invaliditāti.

Asistenta pakalpojumu no 2021.gada līdz 2024. gada 20. jūlijam Varakļānu novadā saņēma 2 bērni.

⁶ Pašvaldību likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 215, 04.11.2022.

⁷ Bāriņtiesu likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr. 107, 07.07.2006.

⁸ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis 168, 19.11.2002.

⁹ Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes pakalpojumu personām ar invaliditāti. Ministru kabineta 18.05.2021. noteikumi Nr.316. Latvijas Vēstnesis Nr.96, 20.05.2021. un Invaliditātes likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.91, 09.06.2010.

¹⁰ Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas dati. Pieejami: <https://data.gov.lv/dati/eng/dataset/berni-ar-invaliditati-adm-ter/resource/f57687f2-4fb3-49ad-b4c2-4bf48a95bf42>

- 2) **sociālās rehabilitācijas pakalpojums bērnam, kurš cietis no prettiesiskām darbībām** – tiek piešķirts bērnam, kurš ir noziedzīga nodarījuma, ekspluatācijas, seksuālas izmantošanas, vardarbības, nolaidības vai jebkādas citas nelikumīgas, cietsirdīgas vai cieņu aizskarošas darbības upuris.¹¹ Minētais pakalpojums ir valsts budžeta apmaksāts, to koordinē pašvaldības sociālais dienests. No 2021. gada 1. janvāra līdz 2024. gada 20. jūnijam minētais pakalpojums 2 bērniem nodrošināts dzīvesvietā, 10 bērniem institūcijā (krīzes centrā).
- 3) **aprūpes pakalpojums bērniem** – tiek nodrošināts bērnam ar invaliditāti no 5 līdz 18 gadu vecumam, kuram ir izteikti un smagi funkcionēšanas ierobežojumi, ja bērna likumiskais pārstāvis vai audžuģimene nodarbinātības vai citu objektīvu iemeslu dēļ nevar nodrošināt bērna aprūpi un uzraudzību nepieciešamajā apjomā, kuram, pamatojoties uz Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisijas atzinumu, noteikta īpašas kopšanas nepieciešamība. Minētais pakalpojums ietver aprūpi, uzraudzību, pašaprūpes spēju attīstību un saturīgu brīvā laika pavadīšanu personas dzīvesvietā.¹² Minētais pakalpojums ir pašvaldības budžeta apmaksāts pakalpojums, kas iepriekšējā periodā netika pieprasīts;
- 4) **ģimenes asistenta pakalpojums** - sociālais pakalpojums personai vai ģimenei, kuru spējas sociāli funkcionēt un iekļauties sabiedrībā dažādu sociālu, garīgu, fizisku traucējumu dēļ ir apgrūtinātas. Pakalpojums tiek nodrošināts personai vai ģimenei, kuru spējas sociāli funkcionēt un iekļauties sabiedrībā dažādu sociālu, garīgu, darbnespējas, invaliditātes, pēc brīvības atņemšanas soda izciešanas, atkarības, vardarbības vai ilgstošas nabadzības un citu faktoru izraisīto negatīvo sociālo seku dēļ ir apgrūtinātas, un kam/kuram saskaņā ar sociālā darba speciālista sniegto atzinumu nepieciešams ģimenes asistenta pakalpojums. Minētais pakalpojums tiek nodrošināts Labklājības ministrija īstenotā ESF projekta “Profesionāla sociālā darba attīstība pašvaldībās” (Nr. 9.2.1.1/15/I/001) ietvaros. Minētais pakalpojums no 2020.gada līdz 2022. gada 30. aprīlim nodrošināts 6 ģimenēm;
- 5) **sociālās rehabilitācijas pakalpojums atkarīgām un līdzatkarīgām personām** – tiek nodrošināts pilngadīgām personām un bērniem, kuriem ir izveidojusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām vai no atkarību izraisošiem procesiem, kā arī bērniem, kuriem ir radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu lietošanas dēļ.¹³

---

¹¹ Bērnu tiesību aizsardzības likuma 51.panta otrā daļa. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.199/200, 08.07.1998.

¹² Invaliditātes likuma. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.91, 09.06.2010.

¹³ Kārtība, kādā no apreibinošām vielām un procesiem atkarīgas personas saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus. Ministru kabineta 11.08.2020. noteikumi Nr.509. Latvijas Vēstnesis Nr.157, 17.08.2020.

Minētais pakalpojums ir valsts budžeta apmaksāts, 2024. gadā tika nodrošināts 1 nepilngadīgam jauniešim;

6) psihologa pakalpojums - nodrošina personas vai ģimenes sociālo funkcionēšanu, sociālā un psiholoģiskā statusa atjaunošanu sabiedrībā. Tiesības saņemt psihologa pakalpojumu:

1. ģimenei ar bērniem, kura nonākusi krīzes situācijā nespēj saviem spēkiem pārvarēt psiholoģiskās problēmas, pamatojoties uz sociālā darbinieka darbu ar ģimeni un bērniem veiktu ģimenes individuālo vajadzību un resursu novērtējumu;

2. atkarīgai un līdzatkarīgai personai saskaņā ar sociālā dienesta sociālā darbinieka vai sociālā rehabilitētāja izstrādātu sociālās rehabilitācijas plānu;

3. pieaugušām personām, ja tās nespēj saviem spēkiem pārvarēt psiholoģiskas problēmas, pamatojoties uz sociālā darbinieka slēdzienu. Minētais pakalpojums ir pašvaldības budžeta apmaksāts.

Psihologa pakalpojuma nepieciešamība ģimenēs ar bērniem palielinās, piemēram, 2022.gadā psihologa pakalpojums tika nodrošināts 20 ģimenēm ar bērniem, savukārt 2023.gadā - 25 ģimenēm ar bērniem un 2024.gadā līdz 20. jūnijam - 9 ģimenēm ar bērniem. Šobrīd sociālajā dienestā strādā 1 psihologs, tāpat psihologa pakalpojums tiek nodrošināts sociālajam dienestam slēdzot līgumu par psihologa pakalpojuma nodrošināšanu (ārpakalpojums). Šobrīd psihologa pakalpojums tiek sniegts atbilstoši psihologa pakalpojuma saņēmēju rindai, kas nozīmē, ka tūlītēja (krīzes situācijā) psihologa pakalpojuma sniegšana ir apgrūtināta.

7) sociālā darba pakalpojums – nodrošina palīdzību personām, ģimenēm, personu grupām un sabiedrībai kopumā veicināt vai atjaunot savu spēju sociāli funkcionēt, radīt šai funkcionēšanai labvēlīgus apstākļus, kā arī veicināt sociālās atstumtības un riska faktoru mazināšanu, attīstot personas resursus un iesaistot atbalsta sistēmās. Tiesības saņemt minēto pakalpojumu ir ikvienai personai, kurai savu sociālo vajadzību realizēšanai ir nepieciešama sociālā darbinieka palīdzība.¹⁴ Sociālā darba pakalpojums ir pašvaldības budžeta apmaksāts;

8) sociālās rehabilitācijas pakalpojums vardarbību veikušām un vardarbībā cietušām personām - pakalpojumu piešķir pilngadību sasniegušām vardarbību veikušām un vardarbībā cietušām personām.¹⁵ Minētais pakalpojums ir valsts budžeta apmaksāts.

¹⁴ Pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība. Varakļānu novada pašvaldības 25.01.2018. saistošie noteikumi Nr.2. Varakļonīts Nr. 5 (284), 21.05.2018.

¹⁵ Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām. Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumi Nr.790. Latvijas Vēstnesis Nr.257, 30.12.2014.

10) specializētā transporta pakalpojums – nodrošina personai pārvietošanās iespēju Latvijas Republikas robežās, lai nokļūtu uz dzīvesvietu, ārstniecības iestādi, sociālās rehabilitācijas institūciju, īslaicīgas vai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju pakalpojuma saņemšanas uzsākšanai.

9) higiēnas pakalpojums – nodrošina personai personīgo higiēnu (mazgāšanos, veļas mazgāšanu). Tiesības saņemt minēto pakalpojumu ir ikvienai personai sociālā dienesta telpās, kā arī attālinātajās higiēnas pakalpojumu pieņemšanas vietās pagastos. Higiēnas pakalpojums sociālā dienesta klientiem Varakļānu novadā tiek nodrošināts par pašvaldības līdzekļiem.

Sociālais dienests nodrošina ne tikai sociālos pakalpojumus, bet sniedz arī **sociālo palīdzību, kas ietver arī sociālo pabalstu piešķiršanu**, tostarp ģimenēm ar bērniem. Varakļānu novada domes 29.06.2023. saistošajos noteikumos Nr.2 “Par maznodrošinātas mājsaimniecības ienākumu sliekšni un sociālajiem pabalstiem Varakļānu novada pašvaldībā”¹⁶ ir noteikta kārtība, kādā tiek piešķirts trūcīgas vai maznodrošinātas mājsaimniecības statuss. Atbilstoši minētajiem noteikumiem mājsaimniecību atzīst par maznodrošinātu, ja tās ienākumu sliekšnis pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā nepārsniedz 446 *euro* un pārējām personām mājsaimniecībā 312 *euro*. Saskaņā ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33.panta otro daļu trūcīgas mājsaimniecības ienākumu sliekšnis ir 343 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā un 240 *euro* pārējām personām mājsaimniecībā.¹⁷ Pēc sociālā dienesta statistikas datiem 2024.gadā Varakļānu novadā 124 personām piešķirts trūcīgas personas statuss, savukārt 24 personām piešķirts maznodrošinātas personas statuss.

Varakļānu novada pašvaldība nodrošina šādus pabalstus:

1) garantētā minimālā ienākuma pabalstu;

Atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 33.panta pirmajai daļai garantētais minimālais ienākumu sliekšnis ir 137 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai mājsaimniecībā un 96 *euro* pārējām personām mājsaimniecībā.

2) mājokļa pabalstu;

3) pabalstu krīzes situācijā operatīvai ārēju notikumu radīto seku novēršanai vai mazināšanai;

Minēto pabalstu piešķir katastrofas, stihiskas nelaimes gadījumos (ugunsgrēks, plūdi, vētras postījumi, u.c.) – līdz 1000 *euro* apmērā.

¹⁶ Par maznodrošinātas mājsaimniecības ienākumu sliekšni un sociālajiem pabalstiem Varakļānu novada pašvaldībā. Varakļānu novada pašvaldības 29.06.2023. saistošie noteikumi Nr.2. Latvijas Vēstnesis Nr.155, 14.08.2023.

¹⁷ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.168, 19.11.2002.

4) pabalstu atsevišķu izdevumu segšanai: skolas piederumu iegādei, veselības aprūpei trūcīgām un maznodrošinātām personām.

Pabalstu atsevišķu izdevumu segšanai piešķir medikamentiem pēc ārsta izrakstītas receptes, 50 % no ½ minimālās mēnešalgas apmēra trūcīgām māsaiņniecībām un 30 % no ½ minimālās mēnešalgas apmēra maznodrošinātām māsaiņniecībām, iekļaujot ārstēšanās izdevumu (ieskaitot zobārstniecības un vakcīnu izdevumus) segšanai un optisko briļļu iegādei bērnam. Pabalstu skolas piederumu iegādei izglītojamajam, kurš uzsāk mācības 1. klasē Varakļānu novada izglītības iestādē līdz 30 *euro* (nosaka dome).

Pašvaldība no 2022. gada ir ieviesusi stipendiju atbilstoši mācību sasniegumiem 9.-12. klašu skolēniem – 20, 35 un 50 *euro* apmērā.

Ēdināšanu vispārīzglītojošajā skolā izglītojamajam nodrošina pašvaldība no budžeta līdzekļiem.

Papildus pašvaldība, atbalstot ģimenes saistībā ar bērna piedzimšanu, piešķir vienreizēju pabalstu, lai sniegtu materiālu atbalstu jaundzimušā vajadzību nodrošināšanai. 2024. gadā pabalsta apmērs ir 280 *euro*, kas atbilst noteiktajam pabalstam - 40 % apmērā no valstī noteiktās minimālās mēneša darba algas. Lai saņemtu minēto pabalstu vecāka pamata dzīvesvietai ne mazāk kā pēdējos divpadsmit mēnešus pirms bērna piedzimšanas jābūt deklarētai Varakļānu novada administratīvajā teritorijā¹⁸

3.2. Labvēlīgas sociālās vides nodrošinājums

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 10.panta pirmajā daļā noteiktas bērna tiesības uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. [...]. Līdz ar to šīs sadaļas ietvaros tiks aplūkota informācija par bērniem, kuri izdarījuši likumpārkāpumus pašvaldības administratīvajā teritorijā un bērniem, kuriem ir izstrādātas uzvedības sociālās korekcijas programmas.

Vērtējot pieejamo informāciju par nepilngadīgo personu skaitu, kas saukti pie administratīvās atbildības pašvaldības administratīvajā teritorijā un pārkāpumu veidu, secināms, ka visbiežāk nepilngadīgie tiek saukti pie administratīvās atbildības par atrašanos alkoholisko dzērienu ietekmē, smēķēšanu un huligānismu.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58.panta otro daļu pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas programmu izstrādā katram bērnam, kurš izdarījis noziedzīgu nodarījumu; atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet sods nav saistīts ar brīvības atņemšanu; atbrīvots no kriminālatbildības; atbrīvots no ieslodzījuma vai

---

¹⁸ Par godalgām, naudas balvām un materiālo palīdzību Varakļānu novadā. Varakļānu novada pašvaldības 30.05.2024. saistošie noteikumi Nr.9. Latvijas Vēstnesis Nr.128, 04.07.2024.

soda izciešanas vietas; izdarījis Krimināllikumā paredzētās prettiesiskās darbības pirms 14 gadu vecuma sasniegšanas; vairāk nekā divas reizes izdarījis administratīvo pārkāpumu; ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības. Varakļānu novada Sociālai dienests 2023. gadā sociālās uzvedības korekcijas programmu piemēro vienam klienta.

Varakļānu novadā darbojas bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupa, kuras mērķis ir veicināt vienotu izpratni par bērna interešu prioritātes principa ievērošanu pašvaldību un valsts rīcībpolitikās, kā arī veicināt institūciju saskaņotu darbību bērnu tiesību aizsardzībā. Grupas mērķi:

uzlabot darbu ar nepilngadīgajiem likumpārkāpējiem;

uzlabot preventīvo darbu ar bērniem, kuriem ir uzvedības problēmas, neattaisnoti izglītības iestādes apmeklējuma kavējumi, klaiņošana, zagšana, atkarības un citas problēmas;

veicināt ģimeņu ar bērniem un pašvaldības institūciju sadarbību bērnu un viņu ģimeņu problēmu risināšanā;

mazināt sociālo atstumtību pašvaldībā un analizēt stāvokli šajā jomā, kā arī sniegt priekšlikumus bērnu tiesību aizsardzības pilnveidošanai pašvaldībā.

3.3. Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības augt ģimeniskā vidē

Neraugoties uz sociālā dienesta piedāvātajiem un sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību, gadījumos, kad situācija ģimenēs nemainās, nav uzlabojumu, ģimenes ar bērniem nonāk Varakļānu novada bāriņtiesas (turpmāk – bāriņtiesas) redzeslokā. Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 2.panta pirmo daļu bāriņtiesa ir pašvaldības izveidota aizbildnības un aizgādības iestāde.¹⁹

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 7.¹ pantu katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni un atbilstoši minētā likuma 26.panta pirmajai daļai ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. Civillikuma 203.panta pirmajā daļā un Bāriņtiesu likuma 22.panta pirmajā daļā noteikti tie apstākļi, kas var būt par pamatu bērna aizgādības tiesību pārtraukšanai. Aizgādības tiesību pārtraukšana ir mērķis novērst apdraudējumu bērnam, kā arī, dot vecākam iespēju un laiku novērst apstākļus, kas bija pamatā aizgādības tiesību pārtraukšanai. Aizgādības tiesību pārtraukšana vecākam ir galējais līdzeklis, ja nav iespējams novērst bērna vislabākajām interesēm nelabvēlīgos apstākļus, bērnam paliekot vecāka aizgādībā.

Vecāku skaits, kuriem pārskata gadā pārtrauktas aizgādības tiesības:

2021.gadā - 5

---

¹⁹ Bāriņtiesu likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis Nr.107, 07.07.2006.

2022.gadā - 1

2023.gadā - 1

Saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 39.panta pirmo daļu pēc tam, kad ir pieņemts lēmums par bērna ārpusģimenes aprūpi, bāriņtiesa nekavējoties par to informē bērna vecāku dzīvesvietas sociālo dienestu un lūdz sniegt nepieciešamo palīdzību bērna vecākiem. Kamēr vecākam ir pārtrauktas aizgādības tiesības, vecākam, sadarbojoties ar sociālo dienestu, ir jāveic pasākumi kuri ir vērsti uz to apstākļu, kas bijuši aizgādības tiesību pārtraukšanas pamatā, novēršanu un vecāka un bērna atkalapvienošanu. Atbilstoši Civillikuma 203.panta ceturtajai daļai, ja gada laikā no aizgādības tiesību pārtraukšanas nav iespējams tās atjaunot, bāriņtiesa lemj par prasības celšanu tiesā aizgādības tiesību atņemšanai. Pirms prasības celšanas tiesā aizgādības tiesību atņemšanai, bāriņtiesa lemj par iespēju bērna vecākiem pārtrauktās aizgādības tiesības atjaunot. Vecāku skaits, kuriem pārtrauktās aizgādības tiesības atjaunotas:

2021.gadā – 1

2022.gadā – 1

2023.gadā - 0

Gadījumos, kad vecākam ir pārtrauktas bērna/bērnu aizgādības tiesības, bērnam nodrošināma ārpusģimenes aprūpe, bāreņiem un bez vecāku gādības palikušajiem bērniem nodrošināma aprūpe ģimeniskā vidē — audžuģimenē, pie aizbildņa, ja tas nav iespējams, aprūpe tiek nodrošināta ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā. Primāri šiem bērniem aizbildņi tiek meklēti tuvāko radnieku lokā, un tikai tad audžuģimenē.

Varakļānu novada pašvaldībā 2021.gadā ārpusģimenes aprūpē atradās 8 bērni, no tiem audžuģimenēs uzturējās 5 bērni, aizbildņu ģimenēs – 3 bērni.

Savukārt 2022.gadā ārpusģimenes aprūpē atradās 10 bērni, no tiem audžuģimenēs uzturējās 6 bērni, aizbildņu ģimenēs – 4 bērni.

2023. gadā ārpusģimenes aprūpē atradās 10 bērni, no tiem audžuģimenēs uzturējās 6 bērni, aizbildņu ģimenēs – 4 bērni.

Varakļānu novadā ārpusģimenes aprūpi bērniem nodrošina 4 audžuģimenes, kurās ievietoti 2 pašvaldības administratīvajā teritorijā dzīvojošie bērni, un 3 bērni, kuri ievietoti no citām pašvaldībām. Vēlams veicināt audžuģimeņu attīstību pašvaldībā, īpaši specializētās audžuģimenes statusa – krīzes audžuģimene iegūšanai. Saskaņā ar Ministru kabineta 26.06.2018. noteikumu Nr.354 “Audžuģimenes noteikumi” (turpmāk – Audžuģimenes noteikumi) 9.1.punktu krīzes audžuģimene ir audžuģimene, kurai ir vismaz triju gadu pieredze audžuģimenē ievietoto bērnu aprūpē un kura jebkurā diennaktī laikā uzņem bērnu, kas šķirts

no ģimenes, aizbildņa vai audžuģimenes.²⁰ Krīzes audžuģimene nodrošina bērnu uzņemšanu savā aprūpē jebkurā diennakts laikā neatkarīgi no bērna vecuma un dzimuma, tas ir, zīdaiņus, pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērnus, pusaudžus, brāļus (pusbrāļus) un māsas (pusmāsas), tādējādi tiktu samazināta iespēja, ka bērni varētu tikt ievietoti bērnu aprūpes iestādēs.²¹

Atlīdzību par audžuģimenes pienākumu pildīšanu, saskaņā ar Ministru kabineta 2009.gada 22.decembra noteikumiem Nr.1549 "Kārtība, kādā piešķir un izmaksā atlīdzību audžuģimenei" izmaksā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.

Saskaņā ar Audžuģimeņu noteikumu 76.punktu audžuģimene saņem atlīdzību par audžuģimenes pienākumu pildīšanu un pabalstu bērna uzturam, kā arī pabalstu apģērba un mīkstā inventāra (piemēram, gultas veļas, segas, spilvena, matrača) iegādei. Atbilstoši Audžuģimeņu noteikumu 78.punktam pabalstu bērna uzturam un pabalstu apģērba un mīkstā inventāra iegādei audžuģimenei izmaksā no tās pašvaldības budžeta līdzekļiem, kura noslēgusi līgumu ar audžuģimeni.

4. Speciālistu, bērnu, vecāku izglītošana par bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem

Pamatnostādnēs kā viens no mērķiem norādīts - sekmēt bērnu un jauniešu drošību, attīstību, psiholoģisko un emocionālo labklājību²², kas ietver bērnu un jauniešu attīstības vajadzību apzināšanu un nodrošināšanu, speciālistu, ģimeņu, bērnu un jaunatnes izglītošanu, veidojot drošu vidi, novēršot vardarbības riskus un īstenojot agrīnu intervenci risku ietekmes novēršanai [...].

Tādējādi būtiska nozīme piešķirama minēto mērķgrupu izglītošanai pašvaldībā. Šajā sadaļā netiek minētas speciālistu izglītojošās vai pilnveides mācību programmas, kas ir noteiktas kā obligātas konkrētajā specializācijā.

Pašvaldības speciālisti regulāri piedalās gan valsts, gan pašvaldību un nevalstisko organizāciju piedāvātajos semināros/ lekcijās par bērnu tiesību aizsardzības jautājumiem, kuros tiek pilnveidotas speciālistu zināšanas un prasmes.

Attiecībā uz pirmsskolas vecumā esošo bērnu izglītošanu, jāmin Ministru kabineta "Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu

²⁰ Audžuģimenes noteikumi. Ministru kabineta 26.06.2018. noteikumi Nr.354. Latvijas Vēstnesis Nr.129, 29.06.2018.

²¹ Ministru kabineta noteikumu projektu "Audžuģimenes noteikumi" un "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija). Pieejams: <https://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40458110>

²² Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādnes 2022. – 2027.gadam. Projekts. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/Of3187f2-7c1a-485f-bb9a-e7df5acc65c5

paraugiem”,²³ kuros noteikts, ka pirmsskolas izglītībā bērns apgūst caurviju prasmes, tostarp pilsoniskā līdzdalība, kuras ietvaros bērns mācās ievērot un cienīt citu vajadzības un tiesības; sadarbība, kuras ietvaros bērns mācās uz klausīt citus un izteikt savu viedokli; pilsoniskā līdzdalība, kuras ietvaros bērns piedalās kārtības un drošības noteikumu izveidē un apspriešanā, saprot, pieņem un ievēro tos, mācās ievērot un cienīt citu vajadzības un tiesības. Pirmsskolas izglītības nobeigumā bērns ir apguvis dažādas pamatprasmes, tajā skaitā prognozē dažādas rīcības sekas ar personīgo veselību un drošību saistītās ikdienas situācijās (saskarsme ar pazīstamu cilvēku un svešinieku, veselībai kaitīgu vielu lietošanas un sadzīves traumatisma risku mazināšana mājās, izglītības iestādē, uz ielas, rotaļās brīvā dabā, pie ūdenstilpēm un spēļu laukumos, kā arī ugunsdrošības, ceļu satiksmes drošības, elektrodrošības noteikumi), ievēro noteikumus, saprot, pie kā un kādā gadījumā vērsties pēc palīdzības, kad jūtas slikti vai nedroši, nosauc ārkārtas palīdzības numuru 112.

Vienlaikus Varakļānu vidusskolā mācību priekšmeta “Sociālās zinības” ietvaros viens no uzdevumiem ir skolēniem apgūt un apzināties savas tiesības, pienākumus un uzvedības noteikumus. Minētajā mācību priekšmetā skolēni apgūst tēmas - kādi noteikumi ir sabiedriskās vietās, kāpēc tie jāievēro, kā novērst un risināt konfliktus kopienā u.c. Tāpat klases audzināšanas stundās tiek apgūtas sociālās jomas tēmas.

Papildus pašvaldība īsteno projektu “Veselības veicināšanas un slimību profilakses pasākumi Varakļānu novadā”, kura ietvaros laika posmā no 2020.gada līdz 2022.gadam skolēniem organizētas sekojošas nodarbības:

- 5) interaktīvas nodarbības pirmsskolas vecuma bērniem par veselības veicināšanas tēmām - fiziskā veselība, t.i., zumbas nodarbības un garīgā veselība, t.i., mūzikas terapijas nodarbības. Nodarbības īstenotas visās novada izglītības iestādēs kopumā īstenojot 60 nodarbības;
- 6) interaktīvas nodarbības sākumskolas vecuma bērniem par veselības veicināšanas tēmām - fiziskā veselība, t.i., zumbas nodarbības un garīgā veselība, t.i., mūzikas terapijas nodarbības. Nodarbības īstenotas visās novada izglītības iestādēs kopumā īstenojot 60 nodarbības;
- 7) peldēšanas nodarbības fizisko aktivitāšu veicināšanai bērniem no 1. līdz 5. klasei. Nodarbību mērķis veicināt bērnu fiziskās aktivitātes un veselīgu dzīvesveidu, kopumā īstenotas 350 nodarbības;
- 8) veselību veicinošās nometnes bērniem par tēmām - garīgā veselība, fiziskā veselība, reproduktīvā veselība, veselīgs uzturs, īstenotas 2 nometnes;

---

²³ Noteikumi par valsts pirmsskolas izglītības vadlīnijām un pirmsskolas izglītības programmu paraugiem. Ministru kabineta 21.11.2018. noteikumi Nr.716, Latvijas Vēstnesis Nr.236, 30.11.2018.

- 9) pļavu golfa nodarbības fizisko aktivitāšu veicināšanai bērniem no 1. līdz 3. klasei. Nodarbību mērķis attīstīt loģiskās, koncentrēšanās un stratēģiskās spējas, kā arī trenēt ķermeņa līdzsvaru, spēku un izturību, kopumā īstenotas 49 nodarbības.

Attiecībā uz pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpes skolēnu izglītošanu par dažādiem ar bērnu tiesību jomu saistītiem jautājumiem, pašvaldības izglītības iestādes pēc savas iniciatīvas, secinot, ka ir nepieciešamība aktualizēt kādu jautājumu, aicina Valsts policiju novadīt izglītojošu nodarbību skolēniem par konkrētu tēmu, piemēram, smēķēšanas un citu atkarību izraisošo vielu lietošanas kaitīgums un sekas. Tāpat sociālā dienesta sabiedrības veselības speciālists tiek aicināts izglītēt skolēnus par higiēnas jautājumiem, seksuāli reproduktīvās veselības jautājumiem, smēķēšanas kaitīgo ietekmi uz veselību.

Vecākiem periodiski tiek piedāvātas apmācību programmas:

- bērnu emocionālā audzināšana (vecākiem, kuriem ir bērni līdz 7/8 gadu vecumam);
- ceļvedis, audzinot pusaudzi” (vecākiem, kuriem ir bērni 10-16 gadu vecumā);
- “Sargeņģelis”, izglītojoša atbalsta programma vecākiem, minētās programmas ietvaros vecāki apgūst bērna līdz 2 gadu vecumam aprūpes prasmes;
- multimodālā agrīnās intervences programma STOP 4-7. Programma ietver sociālo prasmju treniņu nodarbības bērniem, nodarbības vecākiem, bērnu pedagogiem.

Programmas ietvaros vecākiem māca vērot un izprast bērnu uzvedību, veidot atbalstošu, strukturētu vidi, pozitīvi pastiprināt jeb apbalvot vēlamo uzvedību, nejauši neapbalvot problemātisko uzvedību, sniegt skaidrus norādījumus, būt konsekventiem un disciplinēt, izmantot saudzīgu un efektīvu sodu sistēmu.

5. Veselības aprūpes pieejamība

Saskaņā ar *Bērnu tiesību aizsardzības likuma* 12.panta otro daļu bērnam ir tiesības uz bezmaksas veselības aprūpi, ko nosaka valsts programma. Valsts nodrošina visiem bērniem agrīnu attīstības izvērtējumu no pusotra gada līdz triju gadu vecumam, lai sekmētu attīstības traucējumu un iespējamu speciālo vajadzību savlaicīgu atpazīšanu. Minēto izvērtējumu nodrošina ģimenes ārsts. Nacionālā veselības dienesta tīmekļvietnē aplūkojami valsts apmaksātie veselības aprūpes pakalpojumi bērniem no 0 līdz 18 gadu vecumam.

Sabiedrības veselība ir svarīgs sabiedrības sociālās vienotības un vienlīdzības, pārticības un nabadzības izplatības, kā arī vides faktoru un kultūras normu rādītājs. Varakļānu novada ilgtermiņa ekonomiskajai un sociālajai attīstībai ir nepieciešama laba iedzīvotāju veselība. *Pašvaldību likumā* viena no pašvaldības autonomajām funkcijām ir nodrošināt veselības aprūpes pieejamību, kā arī veicināt iedzīvotāju veselīgu dzīvesveidu un sportu.

Stacionāros un ambulatoros veselības aprūpes pakalpojumus Latvijā nodrošina valsts, pašvaldību un privātās institūcijas, kuru darbību regulē Ministru kabineta 28.08.2018. noteikumi Nr.555 "*Veselības aprūpes pakalpojumu organizēšanas un samaksas kārtība*" (turpmāk – veselības aprūpes noteikumi). Saskaņā ar veselības aprūpes noteikumu 16.punktu primārā veselības aprūpe ir ambulatorās veselības aprūpes pakalpojumu kopums, ko personai ārstniecības iestādē vai tās dzīvesvietā sniedz ģimenes ārsts un viņa praksē nodarbinātas ārstniecības personas; ārsta palīgs (feldšeris); māsa; vecmāte. Pašvaldības administratīvajā teritorijā primāro veselības aprūpi nodrošina 2 ģimenes ārsti, kuri sniedz pakalpojumu iedzīvotājiem 3 prakses vietās. Lielākais reģistrēto pacientu skaits vienā no ģimenes ārstu praksēm novadā ir 2323 iedzīvotāji un tostarp ir 483 bērni.

Vietās, kur ģimenes ārsta nav, iedzīvotāju veselības aprūpi Varakļānu novada administratīvajā teritorijā nodrošina feldšeru – vecmāšu punkti (turpmāk – FVP). Pašvaldības administratīvajā teritorijā ir 2 FVP.

Pašvaldības administratīvajā teritorijā iedzīvotāji var saņemt valsts apmaksātos sekundāros ambulatoros veselības aprūpes pakalpojumus SIA "Varakļānu veselības aprūpes centrā" (turpmāk – VVAC). VVAC sniedz sekojošus pakalpojumus:

- 1) izmeklējumi un terapija, ultrasonogrāfija, rentgenoloģija;
- 2) rehabilitācijas pakalpojumi bērniem (masāžas);
- 3) rehabilitācijas pakalpojumi pieaugušiem (masāžas);
- 4) dienas stacionārā sniegtie pakalpojumi: neiroloģisko un iekšējo slimību ārstēšana dienas stacionārā;
- 5) speciālistu pakalpojumi: ginekoloģija, dzemdniecība.

Saņemot valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus, pacientam jāveic līdzmaksājums, taču atbilstoši *Veselības aprūpes finansēšanas likuma* 6.panta otrās daļas 1.punktam no pacienta līdzmaksājuma ir atbrīvoti bērni vecumā līdz 18 gadiem.

VVAC pakalpojumos ietilpst Dienas stacionāra pakalpojums, kurā ir 6 gultas vietas. Pacientu uz dienas stacionāru nosūta ģimenes ārsts.

VVAC nodrošina Medicīniskās aprūpes pakalpojumu mājās, ko var saņemt pacienti savās dzīvesvietās, pacienta saslimšanas, traumu vai funkcionālās nespējas gadījumos, ko nodrošina sertificēta medicīnas māsa.

Veselības aprūpes nodrošināšanā būtiska loma ir aptiekām un to pieejamībai. Aptieka ir uzņēmums (uzņēmēj sabiedrība), kas nodarbojas ar zāļu izgatavošanu un fasēšanu pēc ārstu receptēm un ārstniecības iestāžu rakstveida pieprasījumiem, farmaceitisko produktu un citu ārstniecības līdzekļu, kā arī veselības aprūpei vai ķermeņa kopšanai lietojamo preču, invalīdiem domāto medicīnas preču, medicīnisko instrumentu un aparatūras mazumtirdzniecību,

uzglabāšanu, izplatīšanu un citu farmaceitisko pakalpojumu sniegšanu. Varakļānu novada teritorijā šādus pakalpojumus iedzīvotājiem nodrošina 3 aptiekas.

Varakļānu novada domes priekšsēdētājs

M.Justs